

NE. del dept.: *Espezel* «fief» te. Quilhan; c) també apartat d'aquells dos, mas, te. *Esperazà* (Sabarthès, *Di. To. Aude*); d) *Especiello*, nom d'un vell casal i pda. rural, a l'Alt Aragó, 1 k. al Nord d'Anzánigo (*IGC*): havia estat una vileta amb església: antigament *Especiello* a. 1090, també *Speciello* en altres documents (García Blanco, «I Congr. Intern. del Pir.», pp. 9, 10); *Speciolo*, esgl. dependent de San Juan de la Peña, a. 1245 (*BABL* x, 102).

e) En forma mossàrab *Espeçel*, grafiat: *Espechel* a. 1185; *Espeiel* a. 1290 (arabitzat -*ešel*) i avui *Espejel*, prov. de Càceres, prop de Navalmoral de la Mata, te. Valdelacasa de Tajo (*Al-And.* xix, 416-7).

PARÒNIMS d'origen netament diferent, que indiquem ací, per evitar dubtes i confusions. (10) Un mot *espiell* 'escletxa o forat d'una porta per mirar sense ser vist', només en tres autors del S. xx (Coromines, Carner, P. Ferrater) (*DECat* III, 653b), derivat català del verb *espiar*, com ja ho mostra el matis ('sense ser vist'), tal com *veremell*, *baterell*, *xiulell*, *farcell*.

(11) *Espitlles*, lloc que els amics de Vilafranca em situaren (1955), en el te. d'Olèrdola, ben documentat i ja amb dades de fi del S. x, si bé generalment com a NP o amb valor equivòc de NP o NL: és això clarament en doc. de 993: «ad ipsas *Espillias*», junt amb *NLL* de la rodalia d'Olèrdola (que és prop de 20 k. al SO. d'*Espiells* (8) (*Cart. St. Cugat* I, 246). Grafia imperfecta d'una pron. *əspilləs* com la d'avui.

Grafies que revelen l'etim. 1165: Aimericus de *Spinulis*, doc. relatiu a llocs del Baix Penedès (Albà i Celma), llocs que són uns 20 k. a l'O. d'Olèrdola i a 35 d'*Espiells* (*Li. Bl. de Stes. Creus*). El mateix baró: 1198 *Eymericus de Spinles*, amb noms de cap a Olèrdola, a. 1198 (*Cart. de Poblet*). Un altre Aimericus de *Spillis* a. 1223 (també en relació amb Santes Creus (*L. Bl. de Stes. Creus*, 224). 1170: Un Bernardus de *Spillis* ibid. 1183: Berengarius de *Spinles*, test. en un donatiu de Guillem de Cardona a Stes. Creus (*Li. Fe. Maior* II, 258). En fi, en capbreus que em faciliten a Vilafranca: 1496: «Botonet devall la Creu d'*En Spilles*», 1504: «Creu d'*En Spilles*» (n.º 92).²

Es tracta del pl. del ll. *spīnŭla* 'petita espina' (Arnobi), i en particular 'espina dorsal' (així en Apuleu) aplicat sens dubte a la carena d'un serrat: mot continuat en romànic per l'it. dial. *spinula*, it. *spilla* (*REW*, 8154), fr. *épingle* 'agulla de cap', oc. *espinla*, *espi(l)lo* «épingle, écharde» en Guyenne (*TdF*), cat. dial. *espi-lla* 'panadís', que *DECat* (III, 652) registra a l'Emp., Gxa. i Maresme.

En canvi sí que hi ha connexió, no immediata, amb el nom (12) *villa de Specularias*, citat en el *pagus Bisuldunensis*, enmig dels dependents de Bàscara, abans de *Cassaniolas* i darrere de *Terradellas* i d'un *Espolla* (*Spodilia*) (*Esp. Sagr.* XLIII, 389; *Cat. Car.* II, 121.31).³⁵ En el fons, el mateix mot *SPECULARIA*, pl. del neutre *SPECULARE*, que ha donat el cat. *espillera* en el sentit de 'respirall, forat de llum' Ss. XIII, XIV; més tard alterat en *espi-llera* (probablement per infl. d'*espi-lla* *SPINULA*) (*DECat* III, 653).

¹ Suposo nom avui oblidat o poc conegut, car no en tinc nota de les meves enq. de Palau-Sator, Peratallada ni St. Feliu de Buada (1958, xxii, 188-196), ni en diuen res Botet (*GGC*, 644-5), ni els nomenclàtors d'Alsiu ni Monsalvatje. — ² No hi ha, doncs, relació etim. entre aquest NL i *Espills*, ni *Espiells*. Tampoc amb un *Puig d'Espí*, crec de Castellví de la Marca (que és lluny) al NO. d'*Espiells* i d'*Espitlles* i figura escrit *Pui de Espidio* en un doc. de 1143 (*Cart. St. Cu.* III, 129): pot ser NP: Un monachus *Aspidius* en doc. dels Ss. ix-x, índex del llibre d'Udina (*Arch. Condal*); tanmateix «podium d'*Espil*» te. Castellví de la M. a. 1222 (Font Rius, *C. d. p.*, § 241). És possible que Milà i Fontanals, que com a bon penedesenc tindria notícia dels dos i, com autor del poema sobre el ribagorçà *Pros. Bernat* s'havia de recordar d'*Espills* (1), els vagi barrejar i confondre en l'altre poema seu, *Complanta d'En Guillem*: «Planyeu-vos, Camps de Dela, / Serra d'*Espil*: / la vostra flor més bella / no la teniu: / la de les rosses trenes, / Blanca d'*Espil*, / oh fat inexorable, finà, morí...».

²⁵ *ESPINA* i noms derivats, compostos i relacionats

(1) Coll d'*Espina*, en el te. d'Irgo, baixa vall de Boí.

(2) Un (o més) llocs diferents de l'anterior, també a l'alta Ribagorça, però més enllà de la N. Ribagorçana. Any 974: en una afrontació dins la vall de Betesa, junt amb Pallerol (SerranoS., *NHRbg.*, 470); 1023: collo de *Spina* (bis), afrontació oposada d'un lloc pròxim a Noals i Castanesa, oposat a Casterner (Serrano, *o. c.*, 448), i també ibid. en un de 1100, com afrontació de Senyiu; 1044: collum de *Spina*, prop de Betesa i de Montanui (*Li. F. Mai.* I, 118); sembla que tots poden ser el mateix lloc, situat entre Betesa, Montanui i Senyiu.

(3) *L'Espina* mas ant. al SO. d'Osona, 0h10 al S. de *Collsuspina* (1924), del qual aquest poble prengué el nom de *Coll-sa-Espina* (*Collse-* assimilat en *Collsu-*, *LleuresC.*, p. 200).

(4) *Espina* ant. te. Tàrraga, 1173 (*Cart. St. Cugat* III, 247).

(5) Coll ['cim'] i Bosc de *L'Espina*, oït 1926, el turó culminant de les muntanyes que dominen el poble d'Alfara, en els Ports de Tortosa: *Coll d'Espina*, doc. Ss. XIII-XIV, adjacent al Montsagre (*BABL* XI, 367).

(6) *Son Espina* te. Palma de Mallorca (Masc. 9B9): imprès *Sō Arpina* en el ma. Despuig (¿potser no eroni?).

Probablement hem de considerar supèrflua la recerca explicació semàntica que imagina Balari per aquests noms (*Orig.*, i en l'opuscle *Infl. d. l. Civil. Rom. en Cat.*, 35, 34-37), en relació amb el circ romà; almenys en la majoria dels casos es tracta de similitud d'un ús col·le. d'*espina* en el sentit de 'lloc embarcissat', com ho mostra ja el paisatge molt emboscats